

Després d'uns inicis com a investigador centrats en la sociolingüística catalana (recordem la seva innovadora tesi doctoral sobre la situació sociolingüística de Vilafranca del Penedès, per exemple), Bastardas, en els darrers estudis, ha prioritzat en la seva tasca intel·lectual les perspectives i teoritzacions dels usos i les representacions lingüístics a escala planetària. Destaquem, per exemple, *Ecologia de les llengües* el 1996 (Proa) i *Cap a una sostenibilitat lingüística* el 2005 (Angle). Aquest volum que ara ressenyem, basat en una bibliografia molt recent i actualitzada, representa un pas més en aquesta línia de pensament ambiciós i original.

Com deia el gran Max Weber sobre la frontissa entre els segles XIX i XX, ara, en la nova frontissa entre els segles XX i XXI, ens trobem també amb una guerra de llengües.¹ Les llengües hipercentrals (l'anglès) i les centrals (el castellà, el xinès, l'hindú, el swahili, el portuguès, el francès, l'àrab, etc.) arrabassen àmbits d'ús a les llengües mitjanes i petites, de tal manera que la diversitat lingüística i cultural planetària es redueix extra-

ordinàriament i perillosa. Simultàniament, té lloc un intens procés d'aiguabarreig lingüístic, a causa del nombre creixent de moviments de població. Aquestes immigracions, si no són regulades, afavoreixen les llengües poderoses. Un treballador amazic a la Catalunya actual, per exemple, és més probable que aprengui el castellà que el català, i és probable que els seus fills, atesa la manca de suport a aquesta llengua, perdin la llengua bereber del seu Atlas al Marroc natal.

En aquest context, la qüestió central, com molt bé planteja Bastardas, és com combinar la comunicació planetària, que és innegablement avantatjosa (quí pot negar que és útil poder consultar en pocs segons tota la informació mèdica sobre el càncer, disponible en un codi comú?), amb el manteniment dels sistemes lingüístics existents, diversitat que també és avantatjosa per a l'autoestima i la pervivència de tots els grups humans. Bastardas tracta aquesta macroqüestió en forma de *zoom*: en primer lloc a escala global (amb l'anglès com a rei i senyor), en segon lloc a escala europea, i, en tercer lloc, en l'àmbit dels estats plurilingües com Suïssa (on hi falta una llengua d'intercomunicació) o com Espanya (on l'existència d'una llengua d'intercomunicació sembla servir de coartada per no reconèi-

1. Vegeu ESTRADÉ, Antoni (2001), «Max Weber: la nació com a procés», a: Ramon Sentmartí (ed.), *Clàssics del nacionalisme*, Barcelona: Edicions de la Universitat Oberta de Catalunya, 211.

xer les llengües no castellanen en règim d'igualtat). Deixades de la mà de déu, sense cap regulació, les llengües grosses es mengen les petites, en van agafant funcions, fins que esdevenen poc prestigioses i, al capdavall, abandonades. L'avenç de l'anglès, resultat de l'hegemonia política, econòmica, social i comunicativa del món anglosaxó, li permet esdevenir *lingua franca*: pràcticament tota la comunicació mundial ha de passar a través de l'anglès. Aquest domini és perillós per a la intercomunicació democràtica de les diferents comunitats lingüístiques de l'espècie. Al cas de l'anglès s'aplica molt bé la citació excel·lent de Paracels que encapçala l'estudi: «*Dosis sola facit venenum*» ("Sols la dosi fa el verí"). Es positiu que la comunicació aèria, per raons de seguretat, es faci en anglès, encara que sigui amb fonètiques que a vegades esdevenen de mala comprensió; és positiu que la comunicació científica es faci en anglès, perquè facilita la circulació ràpida de la informació, a vegades d'urgència preemptòria (pensem en la transmissió dels avenços mèdics, per exemple). No és positiu, però, que l'anglès ultrapassi aquestes funcions. Així, per exemple, en un congrés de noves tecnologies que tingué lloc a Barcelona la primavera del 2007, alguns participants reclamaven «*English only please*», demanant que no s'usés cap altra llengua en l'organització. A la mateixa primavera, com a

resposta a una reclamació de retorn dels diners esmerçats en un bitllet cancel·lat, la companyia irlandesa Ryanair responia, des de Girona, en anglès a la carta feta en català per clients catalans (jo mateix), quan l'anglès no té reconeixement oficial a Catalunya. La difusió de l'anglès és, doncs, omnipresent i va més enllà de les necessitats comunicatives: l'anglès connota modernitat i distinció de classe. En una petita barberia del meu barri de Gràcia, des de fa uns quants anys, el vell cartell en castellà ha estat substituït per un de nou que diu «*Hairdresser since 1927*», en una tria que ratlla la pedanteria o l'esnobisme. La relació de l'anglès amb les altres llengües és extremadament desigual: el món en anglès es pot permetre el luxe de ser monolingüe (es tradueix molt poc d'altres llengües a l'anglès i molts acadèmics de parla anglesa sols llegeixen textos en aquesta llengua: per exemple, el gran sociòleg i antropòleg Bourdieu només va ser reconegut quan fou traduït del francès a l'anglès). La dosi d'anglès en aquest i en molts altres casos² porta el verí de la possible substitució de les altres llengües.

Què planteja Bastardas davant aquests riscos d'homogeneïtzació?

2. La mateixa inclusió de citacions en anglès, sense traducció, en el mateix llibre, és per a mi inaconseqüent amb la filosofia del volum. Trobem, aquí també, un ús exagerat de l'anglès.

Bastardas proposa un discurs acollidor i acceptador de la diversitat lingüística, un discurs optimista sobre el funcionament de l'espècie humana, un discurs que, inspirant-se en el pensament oriental, rebutja la dicotomia. Dins d'aquest discurs la situació actual de guerra de llengües es veu més com una oportunitat que com una amenaça. L'aprenentatge de les experiències planetàries el porta a concloure «que és possible d'aconseguir una certa i llarga pau lingüística i identitària en el cas d'organitzar-se políticament i lingüísticament de forma mútuament respectuosa i amb el màxim d'equitat. En canvi, una coexistència basada en el no-reconeixement oficial i públic de la llengua i la identitat dels diferents col·lectius humans, porta a la infelicitat d'aquests i a una conflictivitat que pot ser llarga i també fins i tot lamentablement violenta» (p. 107). Bastardas, també en aquesta línia il·lustrada, proposa «que es creés algun organisme comú que es pogués ocupar del tema de l'organització lingüística de la Humanitat, i pogués, així, assenyalar les grans línies del que podria ser un model que combinés adequadament la sostenibilitat dels distints idiomes amb la intercomprensió de l'espècie» (p. 111). Aquest objectiu pressuposa que s'apliqui un principi de subsidiarietat: allò que puguin fer les llengües locals, que no ho facin les llengües majoritàries o hegemòniques —algunes funcions ex-

clusives han de protegir aquestes llengües locals. Tres principis haurien de regir les unions polítiques de comunitats lingüístiques (tan freqüents en un planeta de 200 estats i, pel cap baix, cinc mil llengües): el reconeixement oficial que permeti la dignitat simbòlica, la intercomunicabilitat que pressuposa la bilingüització del grup que no té com a primera la llengua de comunicació, i la sostenibilitat «que exigirà el manteniment d'un nucli exclusiu o molt preminent de funcions oficials i no oficials per a la llengua pròpia a fi de mantenir-ne òptimament la utilitat comunicativa i una representació identitària positiva» (p. 118).

La recerca de Bastardas il·lumina les possibles vies de solució de les “diferents guerres de llengües” en què es troben el planeta, Europa, Espanya, els països de llengua catalana i Catalunya. Com els fars d'un cotxe obren pas en la fosca, Bastardas sap donar-nos idees per a un futur lingüístic més democràtic i equitatiu. Les seves idees nuclears per a un món multilingüe són: (1) el reconeixement igualitari de les llengües dins les comunitats lingüístiques; (2) les llengües d'intercomunicació dins d'aquestes comunitats; (3) la sostenibilitat dels grups lingüístico-culturals, i (4) la integració dels grups nouvinguts. L'autor sempre es manté a un nivell allunyat dels detalls de la política catalana més concreta. Així, els seus esments a

l'ensenyament de llengües estrangeres (p. 119 i 141) són molt abstractes. Trobo a faltar una denúncia més clara de les insuficiències dels processos de poliglòtització i, sobretot, de les grans desigualtats socials amb què s'estan produint. El volum, relativament breu (159 pàgines), planteja molt bé temes que deixa oberts, apuntats. Així, en tractar dels immigrants, l'autor recorda que «tothom conjuntament [...] ha d'evolucionar cap a l'acceptació d'una identitat cívica, inclusiva i supraètnica que, basada en el grup receptor, integri tots els orígens i forneixi un projecte comú de futur» (p. 124).

Talment un savi il·lustrat, l'autor

veu possible un altre món, més ben organitzat lingüísticament, malgrat l'evidència que els processos actuals de globalització, tan desiguals i injustos, condueixen a l'homogeneïtzació, a la mort de llengües. La seva anàlisi, excel·lent, ens convida a veure-hi clar i a actuar enfront dels reptes lingüístics i culturals de la poliglòtització i la integració mundials. Confiam que la lucidesa i l'esperança que té Bastardas en la solució dels problemes lingüístics de l'espècie humana tinguin correspondència amb els fets dels dirigents socials i polítics dels catalanoparlants.

Emili BOIX-FUSTER

HERRERAS, José Carlos, *Lenguas y normalización en España*, Biblioteca Románica Hispánica, Madrid, Gredos, 2006, 390 pág.

Los veinticinco años transcurridos desde la aprobación de las primeras leyes de normalización lingüística (1982) parecen una ocasión idónea para realizar un balance de las políticas lingüísticas desarrolladas hasta la fecha. Por tanto, está plenamente justificado el interés del tema escogido por una reciente obra escrita por José Carlos Herreras, catedrático de lengua española en la Universidad de Valenciennes (Francia), y que pretende describir «la trayectoria de las políticas normalizadoras llevadas a cabo por las comunidades autóno-

mas bilingües en la sociedad en general» (p. 10). Sin embargo, esta definición del objeto de estudio suscita ya una limitación o exclusión de carácter problemático. Las políticas normalizadoras no son o no deben ser asunto exclusivo de las comunidades autónomas con lenguas distintas del castellano. La Administración General del Estado tiene importantes competencias y responsabilidades en relación con la normalización de las lenguas cooficiales. Un área en la que no se han adoptado medidas legislativas y administrativas en veinticinco años y existe una auténtica